Lausunto 27.1.2023

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

Lausuntopyyntö 23.1.2023 - VNS 15/2022 vp

Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030: Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa

Liikenne- ja viestintäministeriö kiittää lausuntomahdollisuudesta ja lausuu kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutusmissuunnitelmasta vuoteen 2030 seuraavaa.

Ilmastonmuutos on koko yhteiskuntaa ja kaikkia sektoreita läpileikkaava kysymys. Toistaiseksi huomio ja toimenpiteet ovat painottuneet vahvasti ilmastonmuutokseen hillintään ja toimiin kansallisten ja EU-tason päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi. Hillinnän ohella toimet ilmastonmuutoksen jo aiheuttamiin ja ennakoitavissa oleviin vaikutuksiin ja serauksiin sopeutumiseksi ovat välttämättömiä.

Kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030 on laadittu laajassa poikkihallinnollisessa yhteistyössä. Liikenne- ja viestintäministeriö on osallistunut maa- ja metsätalousministerön johdolla toimineen valmisteluryhmän ja Väylävirasto ja Ilmatieteen laitos sen työtä tukeneen asiantuntijasihteeristön työhön. Ilmatieteen laitoksen ja Suomen ympäristökeskuksen laatimaa skenaarioraporttia on hyödynnetty valmistelun yhteydessä laaditussa riski- ja haavoittuvuustarkastelussa.

Kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutusmissuunnitelman 2030 visiona on varmistaa pitkällä aikavälillä hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ympäristössä. Visiosta johdetut päämäärät eli tahto, keinot ja kyky sopeutua kiteyttävät osuvasti elementit, joita kaikkia tarvitaan jotta sopeutustoimissa on mahdollista onnistua.

Suunnitelma sisältää 24 tavoitteita ja niiden toteuttamiseksi määritellyt politiikkatoimenpiteet. Liikenne- ja viestintäministeriön kannalta näistä keskeisimpiä ovat tavoite 1 *Sopeutuminen on integroitu valtioneuvoston ja ministeriöiden strategiseen suunnitteluun ja ennakointiin vuoteen 2030 mennessä,* tavoite *2 Hallinnonalakohtainen sopeutumistyö on suunnitelmallista ja sen toimeenpanon edellytykset on turvattu vuoteen 2030 mennessä* sekä tavoite 7 *Liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin haavoittuvuudet on tunnistettu vuoteen 2026 mennessä ja ilmastonkestävyyttä vahvistettu vuoteen 2030 mennessä*.

Tavoitteeseen 7 liittyvät seuraavat, liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan vastuulla olevat toimenpiteet:

Liikenne- ja viestintäministeriö
Käyntiosoite
Eteläesplanadi 4
Helsinki
Postiosoite
PL 31
00023 Valtioneuvosto
Puhelin
029516001
www.lvm.fi
etunimi.sukunimi@gov.fi
kirjaamo.lvm@gov.fi

- Viedään ilmastonmuutokseen sopeutumisen edellyttämät toimet osaksi liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan vakiintuneita strategisia ohjausasiakirjoja sekä
- Kehitetään liikennejärjestelmän ja liikenne- ja viestintäverkkojen tietoperusteista päätöksentekoa ja toimintamalleja

Lisäksi liikenne- ja viestintäinfrastuktuurin toimenpiteisiin kuuluu maa- ja metsätalousministeriön päävastuulla oleva toimenpide:

- Toteutetaan yksityisteiden ja -siltojen kuntokartoitus ja aktivoidaan sen pohjalta tiekuntia teiden perusparannukseen ja kunnossapitoon

Erillisen toimintasuunnitelman sijaan sopeutumistoimet tullaan hallinnonalalla viemään strategisiin ohjausasiakirjoihin kuten valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma (Liikenne 12) ja Suomen Digitaalinen kompassi, sekä huomioimaan virastojen tulosohjauksessa. Näin varmistetaan, että ilmastonmuutokseen sopeutuminen tullaan johdonmukaisesti huomioimaan kaikessa toiminnassa eikä se jää muusta toiminnasta erilliseksi. Hallinnonalan virastoilla on hyvin keskeinen rooli ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvän tietopohjan vahvistamisessa ja sen hyödyntämisessä. Haavoittuvuuksien tunnistaminen ja ilmastokestävyyden vahvistaminen edellyttää yhteistyötä ja toimien koordinointia hallinnonalan toimijoiden kesken.

Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsunnitelma on liikennejärjestelmää ja maanteitä koskevan lain (503/2005) mukainen strateginen suunnitelma, joka pohjautuu kattavaan tiedon tuotantoon mm. toimintaympäristöstä, johon ilmastonmuutoskin merkittävästi vaikuttaa. Hallituskausittain päivitettävään suunnitelmaan sisältyvä valtion rahoitusohjelma asettaa taloudelliset raamit liikennejärjestelmän kehittämiselle.

Toimintavarma ja turvallinen liikennejärjestelmä ja –infrastruktuuri on käytännössä kaiken ihmisten, yhteiskunnallisen ja taloudellisen toiminnon perusta. Sään ja ilmaston vaikutukset liikennejärjestelmään aiheuttavat onnettomuus-, vaurioitumis- ja myöhästymisriskejä, joilla on toteutuessaan kustannusvaikutuksia niin kansalaisille, yrityksille kuin yhteiskunnalle. Näin ollen on välttämätöntä, että ilmastonmuutoksen vaikutuksia ja seurauksia pyritään ennakoimaan ja että niihin varaudutaan riittävän pitkäjänteiseisesti. Mitä paremmassa kunnossa liikenne- ja viestintäinfrastruktuuri on, sitä paremmin se kestää ilmastonmuutoksen vaikutuksia. Väyläverkon muuttaminen ilmastokestävämmäksi on hidasta, ja korjausvelka heikentää väyläverkon ilmastokestävyyttä.

Ilmastonmuutos voi lisätä viestintäinfrastruktuuriin kohdistuvien häiriöiden riskiä esimerkiksi tulvien ja sähkökatkosten kautta. Näihin on kuitenkin varauduttu Suomessa jo pitkään. Liikenneinfrastruktuurin haavoittuvuuksia ei vielä tunneta riittävästi, ja sopeutumiseen liittyvien tietotarpeiden tunnistaminen ja tiedon koonti on tunnistettu olennaiseksi sopeutumistoimenpiteiden suunnittelussa ja kohdentamisessa.

Kuten itse suunnitelmassa todetaan, osa KISS2030:n toimeenpanosta on virkatyötä, mutta suunnitelman onnistunut toimeenpano vaatii lisäresursseja. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen kustannusvaikutukset väylänpitoon ovat vielä epätarkkoja, eli sopeutumisen tietopohjaa tulee vahvistaa myös tältä osin. Resurssien osalta tarve on ilmeisin väylänpidossa, jossa vaihtelevat sääolosuhteet

ja ääri-ilmiöt vaikuttavat sekä kunnossapitoon että korjaustarpeeseen mutta tulevat huomioitavaksi myös uusien väylähankkeiden suunnittelussa ja rakentamisessa. Ennakoivalla toiminnalla ja perusväylänpidosta huolehtimalla voidaan vähentää ilmastonmuutoksen vaikutuksia ja todennäköisesti myös sopeutumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Hanna-Maria Urjankangas
Erityisasiantuntija